

opširnije vijesti o sastancima povjesničara u DDR. Na tim se sastancima raspravljalo o problemima iz prošlosti radničkog pokreta u cjelini, a na nekim od njih pretežno o povijesti radničkog pokreta u samoj Demokratskoj Republici Njemačkoj. Svakako da i ovo godište, kao i sva ranija, može na širokom planu, kao komparativni materijal, poslužiti i našim povjesničarima koji se bave poviješću radničkog pokreta u svijetu i kod nas.

M. Despot

*ARCHIW MITTEILUNGSBLATT DES VEREINS FÜR
GESCHICHTE DER ARBEITERBEWEGUNG*

Wien, 1969, 1—4.

I ovo godište u svakom broju donosi manje ali veoma zanimljive priloge koji osvjetljavaju zbivanja u radničkim pokretima i daleko van granica Austrije. Tako je izvanredno zanimljiv prilog Ernesta Josepha Görlicha, *Zur Geschichte der Buchdruckergewerkschaften in Australien* jer nas autor upoznaje s radom i djelovanjem australskih tipografa od druge polovine 19. stoljeća do danas. Prilog je izrađen na temelju monografije J. Hagana, *Printers and Politics*. Autor ustanovljuje da je organizacioni put australskih tipografa gotovo identičan s onim njihovih evropskih drugova. Sredinom 19. stoljeća ni tipografi Australije se ne smatraju dijelom radničkog pokreta. Oni su radnička »elita«, koja je i u Australiji imala razmjerno dobra primanja, pa su i njihova udruženja u razdoblju od godine 1850. do 1890. samo kulturno-prosvjetnog značaja. Tek potkraj 19. stoljeća i u 20. stoljeću počinju i njihove političke agitacije, pa je danas australski sindikat grafičara jedan od najjačih i u njega je od ukupno 53.000 tipografa učlanjeno 50.000, tako da je po broju i veličini šesti sindikat u Australiji (1/1969, 11—13).

Godine 1968, 20. prosinca, osnovan je u Linzu pri Visokoj školi za socijalne i privredne znanosti Ludwig Boltzmann-Institut für Geschichte der Arbeiterbewegung. Ustanova nije slučajno osnovana pri toj Visokoj školi, nego je izrasla kao kulturno-politička potreba, jer njeni osnivači smatraju da je nemoguće pratiti današnji razvoj industrijskog društva bez dubljeg poznavanja svih protivurječnosti koje su u toku vremena postojale i nastajale u sukobu između proletarijata i kapitala. Sve te pojave proučavat će novoformirana ustanova uz pomoć politikologa, sociologa, pravnika i nacionalnih ekonomista bez kojih je danas dublje proučavanje složenih pojava u prošlosti nezamislivo a za samog povjesničara i nedostiživo (1/1969, 13—15).

Na 10. redovitoj glavnoj godišnjoj skupštini Društva za povijest radničkog pokreta u Beču održao je i švedski arhivist Per Lind veoma zanimljiv referat o arhivima Skandinavije koji čuvaju i proučavaju povijest radničkih pokreta sjeverne Evrope. Referent se zadržao na arhivima u Stockholmu, Helsingforsu, Oslu i Kopenhagenu. Najstariji je arhiv osnovan godine 1902. u Stockholmu i poslužio je kao uzor svima onim koji su nastali kasnijih godina. Arhive u Stockholmu i Kopenhagenu zajednički uzdržavaju socijaldemokratske partije i sindikati, onaj u Helsingforsu samo socijaldemokratska partija, a onaj u Oslu sindikati.

Stockholmski arhiv posjeduje, osim arhivalija, bogatu biblioteku s više od 100.000 knjiga, fototeku, zbirku biografija uz mnoštvo novina i veću količinu magnetofonskih vrpca. Danas stockholmski arhiv ima 13 suradnika i dobiva državnu dotaciju od 520.000 švedskih kruna.

Mnogo je slabije organiziran rad arhiva u Helsingforsu, pretežno zbog rascjepa u socijaldemokratskoj partiji. Težište je danas na prikupljanju građe, jer za obradu nedostaju stručni kadrovi i financijska sredstva.

Arhiv u Oslu imao je burnu prošlost; osnovan je godine 1909, a zahvaljujući prisebnosti njegova bibliotekara spašeni su vrijedni dokumenti za vrijeme nacističke okupacije u toku drugog svjetskog rata. Od godine 1960. arhiv posjeduje vlastitu zgradu u kojoj je smještena i biblioteka s više od 40.000 knjiga. Među materijalima su osobito zanimljivi fotokopirani dokumenti iz Moskve o vezama radničke partije Norveške i Kominterne. Na čelu arhiva je povjesničar, dr. A. Kokkvoll, koji je svojevremeno posjetio i Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu. Iste godine, kad je nastao arhiv u Oslu, osnovan je i arhiv u Kopenhagenu. Među njegovim materijalima je vrlo vrijedna bogata Stauningova ostavština.

S obzirom na količinu materijala, najbogatiji je arhiv u Stockholmu koji ima, kako smo naveli, i najveću knjižnicu. U pogledu korištenja građe saznajemo da je najviše istraživača godine 1968. bilo u Stockholmu (2000), zatim u Oslu (1700) i 778 u Helsingforsu, a vjerojatno je posjet u Kopenhagenu bio brojčano beznačajan jer ga referent nigdje ne spominje.

Lindov prilog je to interesantniji što nas bar u glavnim crtama upoznaje s radom ustanova koje mogu na širem planu biti interesantne i za naše istraživače (2/1969, 27—29). U broju 3, jedan je od najzanimljivijih priloga kratak historijat postanka i razvoja bečkog lista *Arbeiter-Zeitung* koji je godine 1969. slavio 80-godišnjicu izlaza, pa je tom prilikom redakcija i napisala navedeni prilog. List je počeo izlaziti kao dvomjesečnik 12. srpnja godine 1889, pojavivši se kao nasljednik *Gleichheits*. Odmah nakon izlaza uslijedile su zapljene, koje su s vremenom bivale sve češće, pa je zbog toga uvedena rubrika pod naslovom »Postupak s nama«. U toj su rubrici glavni urednici, dr. Viktor Adler i Adolf Braun, nesmiljeno napadali vladine postupke, izazivajući jasno nove zapljene. Usprkos teškoćama, koje su osim toga bile i financijske, list s vremenom postaje tjednik, a godine 1895. pretvoren je u dnevnik pa je to bio novi značajan datum u daljnjem razvoju austrijskoga radničkog pokreta. Ovom prilikom skrećemo pažnju na to da *Arbeiter-Zeitung* prilično revno prati zbivanja i u Hrvatskoj, pa su njegovi izvještaji, uz odaslane dopise, prvorazredan izvor za upoznavanje radničkog pokreta u Hrvatskoj od 90-tih godina 19. stoljeća nadalje. Iste godine, kad je list pretvoren u dnevnik, dobiva i kulturni prilog koji izlazi jedanput sedmično, u nedjelju. Novine su prebrodile mnoge teškoće, pa i potpune zabrane, no one su ipak izašle kao pobjednik iz svake bitke. Izlaze redovito i danas u Beču i s ponosom gledaju na svoju dugu i burnu prošlost (3/1969, 60—65). Na kraju napominjemo da je u svakom broju zastupana, kao i u ranijim godištim, rubrika znamenitih ličnosti i događaja u radničkom pokretu Austrije od najstarijih vremena do danas, kao i rubrika prikaza novih knjiga s područja radničkog pokreta. Svakako da i prilozi objelodanjeni godine 1969. donose mnoge korisne podatke i nove materijale koji šire naša saznanja na području povijesti radničkog pokreta u Austriji, ostaloj Evropi, pa i van nje.

M. Despot